

KOLUMBIJOS KONFLIKTAS – ŠIUOLAIKINIO PILIE TINIO KARO ATVEJIS

GINTARĖ ŽUKAITĖ

Vytauto Didžiojo universitetas
Politikos mokslų ir diplomatijos fakulteto
Diplomatijos ir tarptautinių santykių programos magistrantė
El. paštas: gintare.zukaite@fc.vdu.lt

Kolumbijos konfliktas – vienas didžiausių konfliktų, vykstančių Vakarų pusrutulyje. Jis prasidėjo 1964 m. ir tęsiasi iki šiol. Jį lėmė daugybė tarpusavyje susipynusių politinių, ekonominių ir socialinių faktorių. Šis konfliktas vertinamas labai įvairiai, tačiau daugelis sutinka, kad tai labai sudėtingas pilietinis karas, kuriam įveikti reikia daug pastangų ir laiko. Dabar imtasi pačių intensyviausių priemonių, kad būtų rasta išeitis iš tokios sudėtingos situacijos. Šiame straipsnyje bus aptartas konflikto tipas, priežastys, eiga, dabartinė situacija bei mėginimai spręsti konfliktą.

KOLUMBIJOS KONFLIKTO REIKŠMĖ

Kolumbija priklauso valstybių grupei, kuri tarptautinei bendruomenei kelia pavojų ne savo individualia ar kolektyvine galia, bet savo silpnumu. Joje vyksta didžiausias konfliktas Vakarų pusrutulyje, nusinešęs daugiau kaip 400 000 žmonių gyvybių, dar 3 mln. žmonių dėl jo neteko savo gyvenamosios vietos. Su konfliktu yra susijusios ir daugelis vidaus problemų. Nėra valstybėje tokios sferos ar socialinės grupės, kurios konfliktas nebūtų palietęs. Vyriausybė nekontroliuoja beveik pusės valstybės teritorijos ir sienų. Taip pat šalis kenčia siaubingą humanitarinę krizę. Kolumbijoje vyrauja didžiuliai korupcijos mastai, pažeidinėjamos žmogaus teisės, ekonomika auga lėtai, teismų sistema nefunkcionala. Tiesioginės konflikto pasekmės – narkotikų

prekyba bei žmonių grobimai ir užsakytos žmogžudystės. Kolumbija yra didžiausia kokaino augintoja, gamintoja ir eksportuotoja pasaulyje, ji trečia ir pagal heroino platinimą. Taip pat čia yra įvykdoma pusė pasaulio pagrobimų.

Pastaruoju metu konfliktas įgavo dar didesnę reikšmę – pradėta baimintis, kad jis gali išplisti į kaimynines valstybes. Analizuojant konfliktą labiausiai pabrėžiamos nekarinės saugumo grėsmės, t. y. organizuotas nusikalstamumas, kontrabanda, per kaimynines valstybes gabenami narkotikai, įvairūs chemikalai ir ginklai. Taip pat nuolat pažeidinėjamos valstybių sienos, prasidėjo masinė emigracija į kaimynines šalis – kasmet apie 200 000 gyventojų siekia legaliai ir nelegaliai išvykti iš valstybės. Baiminamasi ir karinių grėsmių – Kolumbijos sukilėlių grupuočių paplitimo visoje Lotynų Amerikoje. Egzistuoja pavojus demokratijos stabilumui ne tik pačioje Kolumbijoje, bet ir visame regione.

Lietuvos Respublikai šis konfliktas tiesiogiai nedaro įtakos. Nors ji ir yra užmezgusi diplomatinius ryšius su Kolumbija, tačiau glaudžių santykių nepalaiko. Vis dėlto konfliktui skiriama nepelnytai mažai dėmesio – nėra jokios informacijos apie Kolumbijos vidaus situaciją, jos problemas, trūksta ir specialistų, galinčių kalbėti apie šią ir kitas Lotynų Amerikos valstybes. Todėl šis straipsnis yra vienas pirmųjų Lietuvoje, kuriame lietuvių kalba analizuojamas Kolumbijos konfliktas, jo ištakos, eiga, sprendimo galimybės.

KOLUMBIJOS KONFLIKTO IDENTIFIKAVIMAS: VIDINIS KONFLIKTAS AR PILIETINIS KARAS

Kolumbijos vidaus konfliktą sukėlė daugybė tarpusavyje susipynusių faktorių. Pirmiausia galima būtų išskirti politines priežastis. Tai – ribota demokratija, nes politiniame gyvenime galėjo reikštis tik dvi partijos, kurios neatspindėjo visų žmonių interesų ir nuolat kovojo tarpusavyje¹. Sprendimai buvo priimami tik keleto žmonių. Valdžios institucijos buvo nestabilios, o korupcijos mastai – vieni didžiausių pasaulyje.

Kitos priežastys buvo ekonominės ir socialinės. Didžioji dirbamosios žemės dalis buvo sutelkta kelių turtingųjų rankose. Daugiau

nei du trečdaliai žmonių gyvena žemiau skurdo ribos. Šalyje egzistavo didžiulė atskirtis tarp turtingųjų ir vargšų, vyravo milžiniški nedarbo mastai.

Būtent šios ir dar daugelis kitų priežasčių nulėmė, kad XX a. 6 deš. Kolumbijoje prasidėjo didžiulis vidaus konfliktas, tebesitęsiantis iki šiol. Manoma, kad tai didžiausias konfliktas Vakarų pusrutulyje, keliantis grėsmę visam Lotynų Amerikos regiono stabilumui ir saugumui. Tačiau nepaisant to, nesutariama, kaip iš tikrųjų reikėtų įvardyti šį konfliktą. Yra daug skirtingų nuomonių: vieni autoriai linkę jį apibrėžti kaip vidinį konfliktą. Kiti vis dėlto laikosi radikalesnės pozicijos ir teigia, kad vidinis konfliktas jau seniai peraugo į pilietinį karą. Toliau šiame straipsnyje ir bus bandoma atsakyti į šį klausimą – ar tikrai Kolumbijos konfliktas yra pilietinis karas. Prieš pradėdant kalbėti konkrečiai apie Kolumbijos konfliktą reikia aiškiai apibrėžti, kas yra pilietinis karas. Deja, nėra vieno absoliučiai teisingo apibrėžimo. Skirtingi šaltiniai pateikia įvairias šio reiškinio interpretacijas ir sampratas. M. Smallas ir J. D. Singeris pilietinį karą apibūdina kaip „bet kokį ginkluotą konfliktą, kuriame yra naudojami kariniai veiksmai, aktyviai veikia nacionalinė vyriausybė ir vyksta efektyvus varžovų pasipriešinimas vienas kitam“. Pagal šį apibrėžimą pilietinis karas nuo tarpvalstybinio skiriasi tik tuo, kad jame aktyviai dalyvauja vyriausybė ir ginkluoti susirėmimai vyksta šalies viduje.²

Tikslesnį apibrėžimą pateikia J. Fearonas. Jis teigia, kad pilietinis karas – smurtinis konfliktas tarp organizuotų grupių šalies viduje, kurios kovoja dėl vienos pusės separatistinių tikslų, galimybės kontroliuoti vyriausybę ar vyriausybės politikos. Paprastai tokia konflikte mažiausias žuvusiųjų skaičius yra apie 1000.³

Tikslesniais ir detaliais pilietinio karo apibrėžimą pateikia Jeilio (Yale) universiteto politikos mokslų profesorius Nicholas Sambanis. Jis išskiria vienuolika bruožų, pagal kuriuos pilietinį karą galima atskirti nuo kitų konflikto formų⁴:

1. Karas vyksta valstybės, kuri yra tarptautinės sistemos narė ir turi daugiau nei 500 000 gyventojų, teritorijoje.
2. Varžovai yra politiškai ir kariškai organizuoti bei viešai pareiškę savo politinius tikslus.

3. Vyriausybė yra pagrindinė kovotoja.

4. Pagrindinė sukilėlių organizacija yra įsitvirtinusi savo vietovėje bei atstovaujama vietiniu lygmeniu.

5. Konflikto pradžia laikomi tie metai, kai žuvusiųjų skaičius – tarp 500 ir 1000.

6. Konflikto metu nuolat vyrauja smurtas, bent jau minimaliu ar vidutiniu lygiu. Jeigu per trejus metus konfliktas nenusineša 500 žmonių gyvybių, jis laikomas deeskalavusiu.

7. Per konfliktą silpnesnioji pusė efektyviai pasipriešina. Efektyviu pasipriešinimu laikoma, kai silpnesnioji pusė nukauna 100 stipresnios pusės kovotojų. Tokie skaičiai turi būti jau pirmaisiais konflikto metais. Jeigu smurtas tampa vienpusis, tai nebelaikoma pilietiniu karu, bet genocidu ir pan.

8. Taikos sutartis, kuri trunka bent šešis mėnesius, žymi konflikto pabaigą.

9. Ryžtinga karinė sukilėlių pergalė, kuri sukuria naują režimą, taip pat žymi karo pabaigą todėl, kad pilietinis karas yra suvokiamas kaip ginkluotas konfliktas prieš vyriausybę. Besitęsiantis ginkluotas konfliktas prieš naują vyriausybę sukelia naują pilietinį karą. Jeigu konfliktą laimi vyriausybė, tai taika turi trukti ilgiau nei šešis mėnesius. Tik po to naujas konfliktas gali būti užfiksuotas. Jeigu taika trunka trumpiau, teigiama, kad tebesitęsia tas pats konfliktas.

10. Ugnies nutraukimas, paliaubos, ginkluotų išpuolių sustabdymas taip pat žymi pilietinio karo pabaigą, jeigu jie baigiasi bent dvejus metus trunkančia taika.

11. Jeigu nauji varžovai įsitraukia į konfliktą dėl naujų priežasčių, tai jau nebėra tas pats karas. Tačiau jeigu veikia tie patys varžovai dėl tų pačių klausimų, tai laikoma pilietinio karo tęsa.

Taigi šie bruožai padeda atskirti vieną pilietinį karą nuo kito ir apskritai nuo kitokių politinio smurto ar konflikto formų. Jais remiantis ir bus bandoma nustatyti, ar Kolumbijos vidaus konfliktą galima vadinti pilietiniu karu.

Nagrinėjamas konfliktas vyksta Kolumbijoje, Lotynų Amerikos valstybėje, turinčioje daugiau nei 43 mln. gyventojų. Pagrindinės konflikto kovotojos yra sukilėlių grupės. Pirmoji jų susikūrė 1964 m.

Tai Kolumbijos ginkluotosios revoliucinės pajėgos – FARC (*Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia*). Ši grupė buvo įkvėpta sėkmingos 1959 m. Kubos revoliucijos.⁵ Taip pat FARC susiformavimą paskatino nepasitenkinimas vyriausybės vykdoma žemės ūkio politika, daugelio nuolatinų pilietinių karų sukelti padariniai, vyraujanti socialinė nelygybė, neteisingumas, korupcija bei skurdas. Ši sukilėlių grupuotė buvo sudaryta daugiausiai iš kaimo kovotojų, tačiau pasitaike ir narių, susijusių su Kolumbijos komunistų partija. Nors pastaroji buvo promaskvietiška, tačiau FARC tokios idėjos nebuvo akcentuojamos, ji sukūrė savitą socialistinę ideologiją.⁶ Kartais teigiama, kad FARC buvo finansuojama SSRS lėšomis, tačiau dabar ji pati apsirūpina reikiamais finansais, daugiausiai iš žmonių grobimų ir narkotikų. Ji beveik neužsiima pastarųjų prekyba, tačiau renka 10 proc. apsaugos mokesčių iš kokos augintojų. Nevisiškai aišku, koks yra metinis šios grupuotės biudžetas, bet manoma, kad jis viršija 500 mln. USD.⁷ Pastarosios priežastys ir nulėmė, kad grupuotė išaugo taip greitai. Dabar ji yra didžiausia partizanų grupė ne tik šalyje, bet, kaip manoma, ir visame pasaulyje. Jos kovotojų skaičius apytikriais skaičiavimais svyruoja apie 17 000 (tai tik aktyvūs jos nariai). Be šių narių, grupė dar gausiai remiama kaimo gyvenvietėse. Žmogaus teisių stebėjimo organizacijos teigia, kad ketvirtadalis sukilėlių yra jaunesni nei 18 metų amžiaus. Taip pat manoma, kad keli tūkstančiai kovotojų neturi nė 15 metų.⁸ Šiuo metu FARC reikalauja žemės reformos, medicinos paslaugų tobulinimo, švietimo sistemos gerinimo ir jos prieinamumo kaimo gyventojams.⁹ FARC aktyviai veikia tik Kolumbijoje, tačiau buvo užfiksuota pagrobimų, ginklų ir narkotikų gabenimo atvejų Venesueloje, Ekvadore ir Panamoje. Ši grupė daugiausiai užsiima žmonių grobimais reikalaujant išpirkos, narkotikų prekyba, turto prievartavimu, bombardavimu. Ji vykdo atvirus karinius išpuolius prieš vyriausybę.

Tais pačiais 1964 metais įsikūrė ir dešiniojos orientacijos sukilėlių grupė – Nacionalinė išsilaisvinimo armija ELN (*Ejército de Liberación Nacional*). FARC labiau atstovauja kaimo gyventojų interesams, o ELN – elitui ir miestiečiams. Pasak JAV vyriausybės, ELN buvo Kubos revoliucijos vaikai, kurie siekė sunaikinti demokratinę tradiciją Kolumbijoje. ELN patraukė labai daug studentų ir kunigų. Pagrindiniai jos

finansavimo šaltiniai yra žmonių grobimai reikalaujant išpirkos. Ji mažiau susijusi su narkotikų prekyba nei FARC. Dažniausiai jos dėmesys nukrypsta į naftos sektorių.¹⁰ ELN nuolat šantažuoja naftos kompanijas: jeigu kompanijos atsisako mokėti grupuotei nustatytą mokesį, ELN ardo naftotiekus, trukdo naftos tiekimą; ELN padaryta žala vertinama milijardais dolerių.¹¹ ELN yra mažesnė už FARC, jos kovotojų skaičius svyruoja nuo 3000 iki 5000. Pagrindiniai jos veiklos būdai yra sprogdinimai, turto prievartavimas, žmonių grobimai reikalaujant išpirkos.

FARC ir ELN gyvavimą galima suskirstyti į du laikotarpius, t. y. nuo jų susikūrimo iki 1978 m. ir nuo 1978 m. iki dabar. Pirmajame etape šios grupuotės buvo palyginti silpnos, prieš vyriausybę nesiėmė jokių aktyvių veiksmų. Vykdavo reti susidūrimai su Kolumbijos ginkluotosiomis pajėgomis, dažniausiai pasibaigdavę ne sukilėlių naudai. 1967 m. FARC, 1973 m. ELN patyrė didžiulius pralaimėjimus, tačiau vis dėlto sugebėjo atsitiesti. Apie 1978 m. FARC turėjo tik 400–600 ištikimų narių, o ELN apskritai išgyveno sunkią krizę.¹²

FARC ir ELN ypač išaugo 8–10-ajame dešimtmetyje. Taip atsitiko dėl keleto priežasčių. 9-ajame dešimtmetyje 40 proc. Kolumbijos gyventojų gyveno žemiau skurdo ribos, o 18 proc. netgi badavo. Tuo pačiu metu 3 proc. turtingiausiųjų kontroliavo 71 proc. ariamos žemės, o 57 proc. vargingiausių – tik 3 proc. Šis skurdas buvo labiausiai pastebimas kaimo vietovėse, todėl pradėta masiškai migruoti į miestą. 1951 m. 61 proc. žmonių gyveno kaime, o 1983 m. – jau tik 26 proc. Dauguma tokių migrantų telkėsi miesto pakraščiuose ir skurdo. Jie buvo nepatenkinti savo padėtimi, todėl keldavo maištus, protestus, streikus, labai sustiprėjo jų parama sukilėlių grupuotėms.¹³ Šiuo laikotarpiu jos kontroliavo daugiau nei 60 proc. Kolumbijos teritorijos ir vis plėtėsi. Taip pat paplito nelegalus narkotikų verslas, grobimai reikalaujant išpirkos. Taigi FARC ir ELN smarkiai išaugo. FARC pasiekė 20 000 kovotojų skaičių, ELN – 6000.¹⁴

1997 m. susikūrė sukarinta organizacija AUC – Kolumbijos viešingos savigynos pajėgos (*Autodefensas Unidas de Colombia*), kurios tapo grėsme ne tik partizanams, bet ir teisėtai vyriausybei. Šią organizaciją įkūrė didieji žemvaldžiai, siekdami apsisaugoti nuo FARC, ELN ir kitų grupių bei narkomafijos. AUC deklaravo, kad siekia nutraukti

partizaninį karą, todėl bent jau iš dalies buvo toleruojama vyriausybės.¹⁵ Manoma, kad 2004 m. ši organizacija turėjo daugiau nei 30 000 narių. Ji aktyviai puldinėjo sukilėlius ir visus, kurie juos palaikė. Šiuo metu vyksta AUC demobilizacijos procesas.¹⁶

Taigi, apžvelgus pagrindines sukilėlių grupes, matyti, kad jos tikrai yra gerai kariškai ir politiškai organizuotos. Vadinasi, Kolumbijos konfliktas atitinka pirmuosius du N. Sambaniso įvardytus pilietinio karo bruožus.

Kita pagrindinė kovotoja yra vyriausybė, kuri visais įmanomais būdais stengiasi išspręsti ilgą laiką besitęsiantį konfliktą. Pagrindinės priemonės yra diplomatinės derybos ir ginkluota kova. Nuo XX a. 10-ojo dešimtmečio vyriausybė pradėjo itin aktyviai kovoti su sukilėliais. Nuolat stiprinama kariuomenė, vyksta apmokymai, perkama pažangiausia karinė technika ir vyksta mūšiai su sukilėliais. Ypač tokią kovą remia ir palaiko JAV, kuri nerimauja, kad konfliktas gali išplisti į kaimynines valstybes ir kelti grėsmę viso regiono stabilumui. Tai labai svarbu JAV, nes ilgą laiką aptariamas kontinentas buvo laikomas jos įtakos zona ir tiesiog vadintas užpakaliniu kiemu. Čia JAV turi labai daug ekonominių ir politinių interesų.

Ketvirtasis pilietinio karo bruožas yra tas, kad pagrindinė sukilėlių grupė turi būti įsitvirtinusi savo vietovėje. Ir taip yra iš tikrųjų: 1999 m. FARC veikla apėmė 60 proc. Kolumbijos teritorijos, 2005 m. – jau 93 proc.¹⁷ Vyriausybė apskritai nekontroliuoja apie 40 proc. valstybės. Čia daugiausia įtakos turi narkotikų prekeiviai, FARC, ELN ir AUC.¹⁸ Kai kuriose savivaldybėse sukilėliai turi net savo mokyklas ir naudojami medicinos paslaugomis, ten jie praktiškai kontroliuoja teritoriją, ir teisėta vyriausybė neturi jokios įtakos. Pavyzdžiui, Meta provincijoje visiškai valdžia priklauso FARC. Čia jos metinis biudžetas yra apie 1 mln. USD. Už šias lėšas FARC nutiesė kelius, pastatė tiltus, išskaidė didžiulius ūkius ir juos išdalijo smulkiesiems žemdirbiams, aprūpino juos ir technine įranga. Taip pat yra žinoma, kad FARC ir AUC turi savo žmonių daugelyje savivaldybių ir net aukščiausiuose valstybės valdžios organuose.¹⁹

Kalbant apie Kolumbijos konfliktą, sunkiausia įvardyti, kada jis prasidėjo. Daugelis autorių teigia, kad jo įžanga gali būti laikomi

1946 m., t. y. *La Violencia* pradžia. Šias metais žuvusiųjų skaičius viršijo 500²⁰ ir nuo to laiko kiekvienais metais nenukrinta žemiau šios ribos. Dabar kasmet žūsta apie 3000 žmonių, dauguma jų yra civiliai gyventojai. Tačiau, kita vertus, pasikeitė kovojančios pusės. Iki 1964 m. tarpusavyje kovojo konservatorių ir liberalų partijų rėmėjai. Nuo 1964 m. pagrindinėmis konflikto dalyvėmis tapo sukilėlių organizacijos. Pagal N. Sambaniso nurodytus kriterijus šie konfliktai turėtų būti įvardijami kaip du pilietiniai karai, o ne vienas. Kiti autoriai konflikto pradžią nukelia į dar ankstesnius laikus. Pavyzdžiui, žurnalistas Tadas Szulcas teigia, kad valstybės vidaus konfliktas tęsiasi jau daugiau nei 160 metų. Jo manymu, tai, kas dabar vyksta valstybėje, yra konservatorių ir liberalų partijų kovų padarinys, t. y. pilietinis karas tęsiasi nuo pirmo rimto partijų susidūrimo 1840 m.²¹ Tačiau daugelis autorių laikosi racionalesnės pozicijos ir pilietinio karo pradžią įvardija 1964 m., kai susikūrė FARC ir ELN. Tačiau tai irgi nėra visiškai tikslu, nes iš pradžių, kaip jau minėta, šios organizacijos buvo silpnos ir neorganizavo rimtų išpuolių. F. G. Sanínas atitolina karo pradžią ir teigia, kad pilietinis karas prasidėjo 1978 m., o iki tol vyko tik pilietinis konfliktas.²² Šį požiūrį palaiko ir daug kitų autorių. Oficialiuose dokumentuose taip pat būtent šie metai laikomi pilietinio karo pradžia.

Taigi pagal N. Sambaniso išdėstytus pilietinio karo bruožus galima teigti, kad Kolumbijos konfliktas iš tiesų yra pilietinis karas. Toks požiūris dažniausiai yra išsakomas ir žiniasklaidoje. Pavyzdžiui, BBC savo pranešimuose visada pabrėžia, kad Kolumbija kenčia nuo daugelį metų ją draskančio pilietinio karo. Tokios pat pozicijos laikosi *The Washington Post*, *The New York Times*, vienas didžiausių Kolumbijos dienraščių *Semana* bei kiti. Toks požiūris pateikiamas ir moksliniuose darbuose apie Kolumbiją – puikiai tai iliustruojančiose geriausių Kolumbijos konflikto žinovų knygose: B. Ruizo „Colombia’s civil war“, M. A. Murillo „Colombia and the United States: war, unrest and destabilization“, S. Dudley „Walking Ghosts: murder and guerrilla in Colombia“, F. Hyltono „Evil Hour in Colombia“, A. Isacsonso, G. Leecho, N. Chomsky straipsniai bei analizės. Taigi nedvejojant galima teigti, kad Kolumbijos konfliktas iš tiesų yra pilietinis karas.

Tačiau ne visi autoriai sutinka su tokiu požiūriu. E. Posada tvirtina, kad nelegalios sukilėlių grupės sulaukia per mažai gyventojų paramos, todėl tai nėra pilietinis karas.²³ G. Marcella antrina tokiai nuomonei.²⁴ F. Uricoechea irgi tam pritaria, nes visuomenė nėra padalyta į dvi stovyklas, kurios susikūrė idealios valstybės modelį ir jo laikosi. E. Leongómezas teigia, kad Kolumbijos vidaus konflikto jokia būdu negalima pavadinti pilietiniu karu, nes kovoja tik nedidelė Kolumbijos gyventojų dalis, o konflikto priežastys nėra etninės, religinės ar teritorinės. Iš tikrųjų yra autorių, kurie linkę kalbėti apie vidaus arba ginkluotą konfliktą ir nesiryžta jo apibūdinti tiksliau. Tačiau tai nereiškia, kad jie nesupranta situacijos sudėtingumo. Visi sutinka, kad Kolumbijos situacija yra labai bloga ir kad ją reikia kiek įmanoma greičiau spręsti.

Tačiau, nepaisant kelių autorių nepritarimo įvardyti Kolumbijos konfliktą kaip pilietinį karą, vis dėlto daugelis akademikų mano, kad tai yra labai rimtas ir sudėtingas pilietinis karas, keliantis grėsmę visam regionui.

BANDYMAI SPRĘSTI KONFLIKTĄ

Vyriausybė pirmą kartą konflikto rimtumą ir sudėtingumą suprato tik devintajame dešimtmetyje. Iki to laiko valstybėje didžiausias dėmesys buvo skiriamas socialinėms ir ekonominėms problemoms spręsti. Nuo 1982 m. vyriausybė pradėjo vesti taikos derybas su sukilėliais ir bandė rasti išeitį iš susiklosčiusios situacijos. Taikos derybas būtų galima suskirstyti į du pagrindinius etapus. Pirmasis būtų nuo 1982 m. iki 2002 m., kai didžiausias dėmesys buvo kreipiamas į diplomatinės priemonės. 2002 m. politikos kursas pasikeitė. Nors ir toliau tęsėsi derybos, bet imtasi labiau stiprinti ir formuoti ginkluotąsias pajėgas, suaktyvėjo tarptautinių veikėjų, tokių kaip JAV, Europos Sąjunga bei Jungtinės Tautos, įtaka konflikto reguliavimo procese.

Taigi 9-ajame dešimtmetyje, vis dar augant skurdui, ginkluotoms grupuotėms, Prezidentas Belisario Betancourt pirmą kartą pradėjo derybas su partizanais dėl paliaubų ir nusiginklavimo. Pirmasis žingsnis, kurio ėmėsi vyriausybė, buvo amnestija politiniams kaliniams ir par-

tizanams. 1982 m. į laisvę buvo paleista daug sukilėlių ir politinių veikėjų.²⁵ Taip pat B. Betancourt norėjo sugriauti ilgus metus egzistavusią dvipartinę sistemą ir įtraukti naujas partijas į šalies politinę areną. Ypač tuo susidomėjo FARC. Ji įkūrė Patriotinę sąjungą – UP (*Unión Patriótica*), kuri turėjo atstovauti kairiųjų pažiūrų žmonėms, išreikšti žemdirbių ir dirbančiosios klasės interesus. UP politinėje programoje buvo siekiama nutraukti dviejų partijų dominavimą politikoje, įgyvendinti žemės reformą, nacionalizuoti Kolumbijos bankus bei transportą. Oficialiai UP buvo įsteigta 1985 m., o jau 1986 m. rinkimuose ji laimėjo 5 proc. balsų ir pateko į parlamentą. Ji taip pat turėjo pareigūnų kitose valstybės institucijose. Nors UP ir veikė legaliai, ji buvo žiauriai persekiojama. Iki 10-ojo dešimtmečio vidurio buvo išžudyta 3000 jos aktyviausių narių, taip pat 1990 m. du kandidatai į prezidento postą.²⁶

Taikos derybos vyko, tačiau tęsėsi ir smurtas. Kariuomenė tapo viena iš pagrindinių konflikto dalyvių. Taip atsitiko dėl keleto priežasčių. Ji labai sustiprėjo, nes smarkiai išaugo jos finansavimas. Siekta, kad kariuomenė būtų pajėgi kovoti su sukilėlių grupuotėmis, kurios naudojos naujausia karine technika. Taip pat vyriausybė buvo užsiėmusi spręsdama kitas valstybės vidaus problemas, tokias kaip hiperinfliacija, augantis skurdas, nedarbas, ekonomikos krizė, kuri buvo apėmusi visas Lotynų Amerikos valstybes, tačiau ypač skaudžiai paveikė Kolumbiją. Be abejo, nereikia atmesti ir istorinio faktoriaus. Visose Lotynų Amerikos valstybėse per XX a. susiformavo stiprios ir labai įtakingos valstybių ginkluotosios pajėgos.

Taigi nuo 9 deš. kariuomenė tapo labai įtakinga veikėja Kolumbijos pilietiniame kare. Ji puldinėjo sukilėlius, netgi perėmė kai kurių regionų kontrolę, persekiojo, kankino ir žudė buvusius kovotojus, nors jiems ir buvo paskelbta amnestija. 1982 m. iš karinių dalinių pradėjo formuotis nelegalios sukarintos organizacijos. Dažniausiai jas kurdavo stambieji narkotikų prekeiviai, kad apgintų savo žemes nuo puldinėjimų. Didžiausia narkotikų kartelio paremta sukarinta organizacija buvo *Mirtis pagrobėjams*. Pastarieji puldinėjo kaimo vietas, valstiečius, darbo organizacijas, civilius gyventojus, kurie prijautė partizanams.²⁷

Prezidentas B. Betancourt didesnę dėmesį pradėjo skirti ir narkotikų klausimui. Nelegalus narkotikų verslas suklestėjo XX a. 8–9-aja-

me dešimtmetyje. Vieni pirmųjų bandymų eksportuoti kokainą buvo užfiksuoti 8-ojo dešimtmečio pradžioje. Nuo to laiko pastebėta, kad tai – labai pelningas verslas, todėl jį imta labai greitai plėtoti. Iš pradžių kokos lapai buvo auginami Peru ir Bolivijoje, tada importuojami į Kolumbiją ir perdirbami į kokainą. Iš čia jis buvo įvežamas į JAV. Vėliau kokos plantacijos plėtėsi ir pačioje Kolumbijoje. 9-ajame dešimtmetyje narkotikų prekyba išaugo taip, kad kokainas pralenkė kavą ir tapo pagrindine eksporto preke. Daugiausiai narkotikų prekyba vertėsi du karteliai – Medellín ir Cali. Valstybė ilgą laiką nesuprato narkotikų problemos masto, o kai susigriebė, jau buvo per vėlu. Narkomafija buvo labai įtakinga, veikė beveik visoje valstybėje, samdėsi sukarintas grupuotes. Daugiausiai kokos auginimo plantacijų buvo pietinėje Kolumbijos dalyje, kur didžiulę įtaką turėjo FARC. Narkotikų prekeiviai buvo priversti mokėti FARC duoklę, todėl ši labai greitai išaugo ir tapo turtingiausia sukilėlių grupuote visame pasaulyje. Narkotikų prekyba turėjo ne tik tiesiogines pasekmes, bet ir silpnino teismų sistemą, kėlė grėsmę valstybės saugumui, augo nusikaltimų skaičius, smurto mastai. Pirmą kartą vyriausybė susirūpino šia problema, kai 1984 m. buvo nužudytas teisingumo ministras, bandęs nutraukti nelegalų narkotikų verslą. B. Betancourt suprato, kad Kolumbija nepajėgia viena išspręsti šią problemą, todėl pagalbos kreipėsi į JAV.²⁸

Yra du požiūriai, kaip ginkluotas konfliktas ir narkotikų verslas yra susiję tarpusavyje. Pirmasis teigia, kad egzistuojantis ginkluotas konfliktas ir nuolat augantis jo intensyvumas sudarė sąlygas narkotikų gamybai bei eksportui. Todėl, norint išspręsti susiklosčiusią situaciją, reikia nutraukti ginkluotus sukilėlių išpuolius. Kitas požiūris, atvirkščiai – teigia, kad būtent narkotikų verslo egzistavimas ir lemia užsitęsusių konfliktą, nes būtent iš už narkotikus uždirbtų pinigų jis yra finansuojamas. Todėl reikia pirmiausia sunaikinti narkotikų verslą, ir ginkluotas konfliktas pasibaigs savaime.²⁹ Abiem atvejais aišku, kad lengvo sprendimo nėra.

Taigi, norint išspręsti Kolumbijos vidaus konfliktą ir sustabdyti smurto proveržius, reikia orientuotis į šiuos kintamuosius: pilietinį karą, narkotikų verslą bei socialinius faktorius. Pirmieji du aspektai reikalauja, kad būtų panaudotos karinės priemonės ir įsitrauktų sti-

prūs išorės veikėjai, tokie kaip Europos Sąjunga ar Jungtinės Tautos. Trečiasis – kad būtų pradėtos taikyti plačios ekonominės ir socialinės programos, daugiausiai dėmesio skiriant žemės reformai, gyvybės ir nuosavybės saugumo užtikrinimui, korupcijos mažinimui, teisinės sistemos vystymui.³⁰

1997 m. rugpjūčio 7 d. prezidentu buvo išrinktas Andrésas Pastrana Arango. Jo vyriausybei teko susidurti su daugybe iššūkių: biudžeto deficitu, didele socialine nelygybe, nedarbas siekė daugiau nei 20 proc., grupuočių išpuoliai tęsėsi, augo narkotikų prekyba, klestėjo korupcija. A. Pastranos politika buvo paremta diplomatinėmis priemonėmis.³¹ 1999 m. FARC sutiko dalyvauti taikos derybose, buvo pasirašytas dvylikos žingsnių planas, kuriame buvo kalbama apie žemės reformą, žmogaus teises, ekonomikos vystymą ir pan. Tačiau vyriausybė nesiėmė jokių veiksmų jam įgyvendinti, todėl FARC pasitraukė iš derybų. Sukilėlių klausimas liko neišspręstas, bet Kolumbijos gyventojai buvo įtikinti, kad didžiausia šalies problema yra nesaugumas – žmonių grobimai, narkotikų prekyba, terorizmas ir kad dėl šių bėdų kalti partizanai, o daugiausia – FARC. Žmonės pradėjo smerkti taikias derybas, reikalaudami teisingo atpildo. Nuo 1999 m. pradėtas taikyti „Kolumbijos planas“, kurio tikslas – jėga kovoti su sukilėliais. Kaip atsakas į šį planą buvo dar labiau išaugęs partizanų, pasipiktinusių tokia situacija, skaičius.³²

2002 m. prezidentu buvo išrinktas nepriklausomas kandidatas Álvaro Uribe Vélezas. Tai pirmasis Kolumbijos prezidentas, kuris nepriklausė nė vienai iš dviejų pagrindinių valstybės partijų. Tai buvo beprecedentė pergalė. Ji nutraukė daugiau nei 100 metų gyvavusią dvipartinę sistemą, kuri dažnai įvardijama kaip pagrindinė konflikto priežastis. A. Uribe iš karto ėmėsi aktyvių veiksmų kovoje su partizanais bei humanitarine krize. Jo politika vadinama *demokratinium saugumu*. Čia yra derinamos įvairios priemonės, bet labiausiai ji paremta karinės jėgos naudojimu. Naujasis prezidentas teigė, kad su sukilėliais reikia kovoti ir juos eliminuoti. A. Uribe vadovavimo metu gerokai sumažėjo žmogžudysčių, taip pat pasitaikė mažiau teroro išpuolių, pagrobimų.³³ Visose savivaldybėse pradėjo veikti policija.³⁴ Be viso to, šiuo laikotarpiu pradėta ir sukarintos organizacijos AUC demobili-

zacija. 2003 m. buvo pasirašyti Ralito susitarimai, kuriuose nutarta pradėti oficialias derybas tarp sukarintų organizacijų ir valstybės dėl demobilizacijos ir integracijos į visuomenę. Taip pat išdėstytos paliaubų sąlygos ir numatyta, kad iki 2005 m. gruodžio mėnesio turi būti demobilizuoti AUC nariai. Vyriausybė išipareigojo juos integruoti į visuomenę ir nebausti.³⁵ Teigiama, kad iki 2006 m. vasaros ginklus sudėjo apie 32 000 kovotojų.³⁶ Ralito susitarimų pasirašymas yra svarbus žingsnis siekiant nutraukti konfliktą. Tai taip pat gali paspartinti derybas ir su kitomis sukilėlių grupuotėmis. Tačiau susitarimai nevisiškai įgyvendinti ir vyriausybė susiduria su daugybe problemų. Viena iš svarbiausių yra ta, kad sukarinti būriai yra atsakingi už daugybę karo nusikaltimų, todėl Kolumbijos piliečiai reikalauja, kad jie būtų nubausti, tačiau susitarimuose jiems yra garantuojama amnestija.

Nors AUC demobilizacijos procesas buvo gana sėkmingas, ne visi jos nariai išsiskirstė. Apie 4000 kovotojų suformavo naujas sukilėlių organizacijas, iš kurių didžiausios ir stipriausios yra Naujosios kartos organizacija, Raudonieji ir Juodieji ereliai. Šios naujos grupuotės, kaip anksčiau AUC, yra susijusios su narkotikų prekyba ir žmonių grobimais.³⁷ Kol kas išlieka ir daugybė AUC rėmėjų, kurie nepalaiko demobilizacijos proceso.

Oficialios taikos derybos su FARC nevyksta. Dabar vis dažniau FARC siūloma kalbėtis per tarpininką, kuriuo gali tapti Meksika.³⁸ Manoma, kad vienintelis būdas pasiekti taikos susitarimus su FARC yra jai įrodyti, kad jos pralaimėjimas yra akivaizdus. Nes kol FARC turi nors mažiausią viltį, ji kovos be atvangos. Tačiau neapsisprendžiama, kokiais būdais ją įtikinti – ar reikia ir toliau tęsti ginkluotą kovą, ar veikti diplomatinėmis priemonėmis.³⁹

Oficialios taikos derybos su ELN prasidėjo dar 2005 m. gruodžio pabaigoje, tačiau jos nevaisingos, nes susidūrimai vis tęsiasi. Vienas pasuktiniųjų susitikimų tarp Kolumbijos vyriausybės ir ELN įvyko 2007 m. vasario 25 d. Havanoje, tačiau jokių konkrečių rezultatų nepasiekta.⁴⁰

2006 m. liepą įvedus konstitucijos pataisą, antrai kadencijai buvo perrinktas A. Uribe. Tai iš dalies yra sveikintina, nes taip bus galima užtikrinti politikos tęstinumą, kurio taip trūksta Kolumbijai jau daugelį metų. Naujoji A. Uribe vyriausybė šiuo metu susiduria su daugybe

iššūkių. Pirmiausia ji turi integruoti į visuomenę 32 000 demobilizuotų sukilėlių. Jai reikia susidoroti ir su humanitarine krize, užtikrinti pagarbą žmogaus teisėms, tęsti derybas su ELN ir susitarti su FARC dėl įkaitų apsikeitimo.

IŠVADOS

Apžvelgus Kolumbijos konfliktą, matyti, kad tai yra labai sudėtingas pilietinis karas, kuris tęsiasi jau daugiau nei 40 metų ir nuolat auga. Nors vyko įvairios derybos, nors AUC sudėjo ginklus, nors kartais atrodydavo, kad karo mastai gali sumažėti, tačiau intensyvūs mūšiai tebesitęsia, kasmet žūsta daugiau kaip 3000 žmonių.

Šiuo metu yra taikomos pačios intensyviausios priemonės konfliktui spręsti. Pasitelkiamos ir taikos derybos, ir ginkluota kova. Aktyviau nei bet kada anksčiau į konflikto sprendimą įsitraukė išorės veikėjai – JAV, Europos Sąjunga, Jungtinės Tautos. Tačiau jos nederina savo veiksmų tarpusavyje. JAV siekia konfliktą spręsti karinėmis priemonėmis, ES ir JT orientuojasi į humanitarinį konflikto aspektą, siekia teikti humanitarinę paramą, skatina spręsti ekonominius ir socialinius klausimus. Kadangi jų veiksmai prieštarauja vieni kitiems, jokių efektyvių rezultatų bent jau kol kas nepasiekta. Tačiau tikimasi, kad ši situacija pasikeis ir pavyks rasti išeitį iš susiklosčiusios situacijos. Dabar labiau nei bet kada anksčiau yra puoselėjamos pačios didžiausios viltys, kad konfliktą pavyks numalšinti.

NUORODOS IR PASTABOS

- 1 Nuo šalies nepriklausomybės paskelbimo 1810 m. šalyje vyravo dvi politinės partijos – liberalai ir konservatoriai. Jos nuolat kovojo tarpusavyje. Vien XIX a. yra suskaičiuojamos 59 smurtinės revoliucijos, kurių metu vienos partijos įtaką keitė kita. Kolumbijoje vyravo nuolatinis smurtas, kruvini išpuoliai, pilietiniai karai.
- 2 Sambanis N. What Is Civil War? Conceptual and Empirical Complexities of an Operational Definition. *Journal of Conflict Resolution*, 2004, Vol. 12, No. 48, p. 816.
- 3 Fearon J. D. Civil War Definition Transcends Politics. *Washington Post*,

- 2006 04 09. Rasta: http://cddrl.stanford.edu/news/civil_war_definition_transcends_politics_20060410/. Žiūrėta 2007 01 25.
- 4 Sambanis N. Op. cit.
 - 5 Morris K. History. *West, J. South America, Central America and the Caribbean 2002*. London: Routledge, 2001, p. 254
 - 6 Murillo M. A., Avirama J. R. *Colombia and the United States: War, Unrest, and Destabilization*. New York: Seven Stories Press, 2003. p. 58.
 - 7 Canby P. Latin America's Longest War. *The Nation*, 2004 08 16. Rasta: <http://www.thenation.com/doc/20040816/canby/3>. Žiūrėta: 2007 03 02.
 - 8 Humans Rights Watch. *World Report 2006*. New York: Seven Stories Press, 2006, p. 189.
 - 9 Holmes J. S., Gutiérrez de Piñeres S. A. The Illegal Drug Industry, Violence and the Colombian Economy: A Department Level Analysis. *Bulletin of Latin American Research*, 2006, Vol. 25, No. 1, p. 110.
 - 10 European Commission. Colombia. Country strategy paper, 2002, p. 7. Rasta: http://ec.europa.eu/comm/external_relations/colombia/csp/02_06en.pdf. Žiūrėta 2007 05 08.
 - 11 Marcella G., Schultz D. *Colombia's Three Wars: US Strategy at the Crossroads*. Pennsylvania: DIANE Publishing, 1999, p. 11.
 - 12 Sanín F. G. Criminal Rebels? A Discussion of Civil War and Criminality from Colombian Experience. *Politics and Society*. 2004, Vol. 32, No. 6, p. 263.
 - 13 Stokes D. *America's Other War. Terrorizing Colombia*. London: Zed Books, 2005, p. 74.
 - 14 Sanín F. G. Op. cit., p. 264–265.
 - 15 Marcella G., Schultz D. Op. cit, p. 11.
 - 16 Leech G. The War on Terror in Colombia. *Colombia Online Journal*, 2004, p. 16. Rasta: http://www.colombiajournal.org/War_on_Terror.pdf. Žiūrėta 2007 07 15.
 - 17 Bergquist Ch., Peñarada R., Sanchez G. *Violencia in Colombia 1990–2000: Waging War and Negotiating Peace*. Wilmington: Scholarly Resources Books, 2001, p. 125.
 - 18 Marcella G. *The United States and Colombia: The Journey from Ambiguity to Strategic Clarity*. Pennsylvania: DIANE publishing, 2003, p. 16.
 - 19 Leech G. Op. cit., 2004, p. 16.
 - 20 *La Violencia* – vienas kruviniusių Kolumbijos istorijos etapų. Smurto išpuoliai kilo dėl Konservatorių ir Liberalų partijų tarpusavio nesutarimų, varžybų dėl valdžios. Didžiausi susidūrimai prasidėjo po Liberalų partijos lyderio, kandidato į prezidentus Jorge'o Eliécero Gaitáno nužudymo 1948 m. Visa kaltė dėl žmogžudystės buvo priskirta konservatoriams. Prasidėjo masinės žudynės. Vyriausybei per keletą metų pavyko numalšinti neramumus miestuose, tačiau kaimo vietovėse jie tęsėsi iki 1964 m. Tuo metu žuvo daugiau nei 200 000 žmonių, apie 2 milijonus gyventojų neteko savo gyvenamosios vietos.
 - 21 Szulc T. Colombia: la nueva Vietnam. *Clarín*, 2000 09 07. Rasta: <http://www.clarin.com/diario/2000/09/07/o-02701.htm>. Žiūrėta 2007 03 02.

- 22 Sanín F. G. Op. cit., p. 262.
- 23 Restrepo A. J. Severity of Colombian Conflict: Cross-country Datasets versus New Micro-data. *Journal of Peace Research*, 2006, Vol. 43, No. 1, p. 103.
- 24 Marcella G. Op. cit, 2003, p. 20.
- 25 Iglesias C. B. *The Military and Politics in the Andean Region*. Washington: Inter-American Dialogue, 2006. Andean Working paper, p. 11. Rasta: http://www.thedialogue.org/publications/2006/spring/basombrio_andean.pdf. Žiūrėta 2007 08 15.
- 26 Stokes D. Op. cit, 2005, p. 75–77.
- 27 Ten pat, p. 75–76.
- 28 Hylton F. *Evil Hour in Colombia*. New York: Verso, 2006, p. 79–96.
- 29 Garfield E., Arboleda J. Violence, Sustainable Peace and Development. In: Giugale M. M. *Colombia: The Economic Foundation of Peace*. World Bank Publications, 2002, p. 44.
- 30 Ten pat, p. 50.
- 31 Crandall R. *Driven by Drugs. U.S. Policy toward Colombia*. London: Lynne Rienner Publishers, 2002, p. 146–148.
- 32 Hylton F. Op cit, p. 79–96.
- 33 Pardo R. *A New Uribe? Álvaro Uribe's Second-term Challenges*. Washington: Inter-American Dialogue, 2006. Andean Working paper, p. 9. Rasta: <http://www.thedialogue.org/publications/2006/fall/pardo.pdf>. Žiūrėta 2007 05 03.
- 34 Shifter M. *Towards Greater 'Human Security' and Peace in Colombia*. Washington: Inter-American Dialogue, 2005. Andean Working paper, p. 4. Rasta: http://www.thedialogue.org/publications/2005/summer/human_security.pdf. Žiūrėta 2007 07 18.
- 35 *Santa fé de Ralito Accord to Contribute to Peace in Colombia*, 2003. Rasta: <http://www.c-r.org/our-work/accord/colombia/santafederalito-accord.php>. Žiūrėta 2007 06 07.
- 36 Arson J. C. et al. *Colombia's Peace Processes: Multiple Negotiations, Multiple Actors*. Latin American program special report, 2006, p. 1. Rasta: http://www.wilsoncenter.org/topics/pubs/lap_colombia1.pdf. Žiūrėta 2007 08 09.
- 37 Reuters. Ex-paramilitaries Form Crime Gangs in Colombia. *The Epoch Times*, 2006 07 31. Rasta: <http://en.epochtimes.com/news/6-7-31/44449.html>. Žiūrėta 2007 04 01.
- 38 Gómez N., Jiménez S. Colombia y México van contra FARC-narco. *El universal*, 2007 04 11. Rasta: <http://www.eluniversal.com.mx/primera/28716.html>. Žiūrėta 2007 04 11.
- 39 Wolff A. N. *Ending the Conflict with the FARC. Time for a New Course*. Washington: Inter-American Dialogue, 2007. Andean Working paper, p. 11. Rasta: http://www.thedialogue.org/publications/2007/winter/andean_navarro.pdf. Žiūrėta 2007 05 03.
- 40 Colombia government, ELN Rebels Resume Peace Talks in Cuba. *People's Daily Online*, 2007 02 26. Rasta: http://english.people.com.cn/200702/26/eng20070226_352489.html. Žiūrėta 2007 04 01.

SUMMARY

COLOMBIAN CONFLICT – EXAMPLE OF CONTEMPORARY CIVIL WAR

Colombia's internal conflict is one of the longest running and the most challenging and violent conflicts in Western hemisphere. It has killed about 400 000 civilians, and displaced more than 3 million people. All the spheres of the state and society were affected by violence. Conflict also has impact beyond Colombia's borders, spilling into the region with consequences for migration, borders, regional relations as well as international policy and engagement. Moreover, it is closely related to illicit drug industry.

This conflict broke out because of many reasons. First of all, there were political causes. Democracy was limited; only two parties could have participated in the politics. Moreover, they always competed with each other. Also institutions were weak and corrupt. Secondly, it is very important to take into account economical and social causes. Almost all arable land belonged to a small group of rich people and the poor ones didn't have any of it. 70 % of people lived below poverty line, there was a big gap between rich and poor, unemployment rates were very high. So for these reasons guerilla groups were formed.

The main fighters of the conflict are ELN (Ejército de Liberación Nacional) and FARC (Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia). They are the oldest guerilla groups in the world. Since the mid-1980's they have become financially dependant on criminal activities, such as drug trafficking, extortion and kidnapping. In 1996 paramilitary group AUC (Autodefensas Unidas de Colombia) was formed. Now it is demobilized, but still there are a lot of problems related with it.

There are different opinions about this conflict. Mostly it is agreed that Colombian conflict is a very serious civil war and that it is necessary to take measures to solve it. However, some scientists believe that this conflict is internal but not civil war. Still they agree that it is very dangerous.

In this period of time there is a big possibility that this conflict will be solved. Peace process with ELN has begun, AUC is demobilized. Now the main task is to begin peace talks with the biggest guerilla group – FARC.